

Transilvania: De la voievodat la principat

1. Definiții

Autonomie = dreptul unui stat, unei regiuni, unei minorități sau unei naționalități de a se administra singură, în cadrul unui stat condus de o putere centrală, fără intervenția statului din care face parte.

Suzeranitate = dreptul unui stat asupra altui stat care are guvern propriu, dar nu are autonomie proprie.

Scaun = unitate teritorial-administrativă specifică sașilor și secuilor din Transilvania medievală.

Tolerat = privit cu îngăduință, a cărui prezență este suportată.

2. Cucerirea maghiară a Transilvaniei

- formarea statului medieval Transilvaniei a avut loc în două etape:

I. Etapa voievodatelor care s-au opus înaintării maghiarilor în zonă (secolele IX-XI):

- Cca. 900 - maghiarii au ajuns până la Someșul Mic;
- Cca. 1000 - maghiarii au ocupat valea Mureșului;
- Cca. 1100 - maghiarii s-au extins până în valea Târnavei Mari.

II. Etapa cuceririi maghiare a Transilvaniei (secolele XI-XIII):

- Cca. 1150 - maghiarii au ajuns la valea Oltului;
- Cca. 1200 - maghiarii s-au extins până la limita Munților Carpați (Orientali și Meridionali).

- secolul al XI-lea - după crearea regatului Ungariei, prin încoronarea regelui Ștefan I (1000/1001-1038) și creștinarea ungarilor în rit catolic, a început cucerirea sistematică și organizată a Transilvaniei;

- secolul al XIII-lea - s-a încheiat procesul de cucerire și organizare a Transilvaniei de către Regatul Ungariei, aceasta devenind **voievodat autonom sub suzeranitate maghiară**.

3. Organizarea voievodatului

- 1111 - regalitatea maghiară a încercat să transforme provincia, după modelul apusean, în principat, în această perioadă fiind atestat principele Mercurius și primul episcop catolic, Simion;

- 1176 - în contextul revoltei populației majoritare românești, s-a revenit la organizarea de voievodat a Transilvaniei, fiind menționat Leustachius voievod;

- 1282-1319 - voievozii transilvani Roland Borșa și Ladislau Kan și-au asumat prerogative sporite;

- voievodul Transilvaniei a fost vasal regelui Ungariei, având atribuții administrative, judiciare, militare, și a fost ajutat de un vicevoievod, de o cancelarie voievodală și un Sfat format din nobilii transilvăneni;

- 1517 - voievodul a beneficiat de norme juridice proprii, care au fost reunite în codul de legi *Tripartitum-ul lui Werboczi*: privilegiile nobilimii, egalitatea tuturor nobililor în fața pretențiilor de superioritate ale marilor nobili (magnați) și numeroasele îndatoriri ale țăranilor dependenți ⇒ perpetuarea sistemului feudal în Ungaria;

- Transilvania a dispus de o Adunare generală a nobililor, cu atribuții judecătorești, fiscale, administrative;

- din punct de vedere administrativ-teritorial, Transilvania a fost împărțită în comitate, scaune și districte: Bihor (1111); Crasna și Dăbâca (1164); Cluj, Alba și Timiș (1175); Arad, Zarand și Târnavă (secolul al XIII-lea).

4. Unguri, sași, secui și români

- pentru întărirea stăpânirii maghiare în Transilvania, au fost colonizați unguri, sași, secui și cavaleri din ordinele călugărești (teutoni și ioaniți):

I. Ungurii: de origine fino-ugrică, organizați în comitate. Au pus bazele mai multor așezări urbane,

precum Satu Mare, Oradea, Arad și Timișoara. Cca. 1000 - în perioada regelui Ștefan I, ungurii s-au creștinat în rit catolic. Prima jumătate a secolului al XVI-lea - în contextul răspândirii Reformei, ungurii au adoptat luteranismul, calvinismul și unitarianismul.

II. Sașii: de origine germană, catolici, organizați în **scaune** autonome. Au contribuit la dezvoltarea orașelor (Brașov, Sibiu, Mediaș, Orăștie, Sebeș, Sighișoara și Bistrița), a meșteșugurilor și a comerțului. 1224 - sașilor, pentru a se stabili în Transilvania, li s-a garantat autonomia pe baza unei diplome (*Diploma Andreanum*) emisă de regele maghiar Andrei al II-lea (1205-1235). Prima jumătate a secolului al XVI-lea - au adoptat luteranismul.

III. Secuii: de origine turanică (sau turcică), de limbă maghiară, catolici, organizați în scaune, cu un rol predominant defensiv (așezări fortificate secuiești: Târgu Mureș și Aiud), au fost așezați în sud-estul voievodatului. Cca. 1000 - secuii s-au creștinat în rit catolic. Prima jumătate a secolului al XVI-lea - o parte dintre secuii transilvăneni a adoptat calvinismul.

IV. Cavalerii teutoni: 1211-1225 - regele maghiar Andrei al II-lea (1205-1235) le-a permis să se stabilească în Țara Bârsei, cu scopul de a opri incursiunile cumanilor din Muntenia.

V. Cavalerii ioaniți: 1247-1259 - regele maghiar Bela al IV-lea le-a permis să se stabilească în Banat și le-a acordat numeroase privilegii.

VI. Românii: au reprezentat populația autohtonă majoritară, de religie creștin-ortodoxă. Aceștia au fost organizați în districte sau „*țări*” autonome, conduse de juzi, cnezi sau voievozi, în zonele de margine ale Transilvaniei: Țara Hațegului, Țara Maramureșului, Țara Amlașului și Țara Făgărașului. 1288-1355 - românii au făcut parte din Congregația generală (adunare obștească a elitelor transilvane). 1366 - regele maghiar Ludovic I de Anjou (1342-1382) a condiționat calitatea de nobil de apartenența la religia catolică, românii ortodocși au fost excluși, treptat, din viața politică a voievodatului, reprezentată de cele trei națiuni privilegiate (maghiară, săsească și secuiască), devenind **tolerați**. 1438 - înăbușirea răscoalei de la Bobâlna (1437-1438) a marcat finalizarea procesului de excludere a românilor din viața politică a Transilvaniei. 1517 - la trei ani după înfrângerea răscoalei lui Gheorghe Doja (1514) s-a hotărât legarea de glie a țăranilor români.

- 1541 - în condițiile înfrângerii Regatului Ungariei în fața Imperiului Otoman (1526: bătălia de la Mohacs), Transilvania a fost transformată în **principat autonom sub suzeranitate otomană**,

dispunând de un statut asemănător statelor medievale extracarpătice, Țara Românească și Moldova;

- 1541-1688 - Transilvania a fost condusă de un principe numit de Dietă și confirmat de sultan, fiind ajutat de un Sfat, format din 12 membri aleși din rândul națiunilor privilegiate (maghiară, săsească și secuiască) și Dietă, formată din 150 de reprezentanți ai națiunilor privilegiate;

- a doua jumătate a secolului al XVI-lea - în Transilvania, ca o reacție la cruciadele antiotomane organizate de papalitate, Imperiul Otoman a încurajat răspândirea cultelor protestante (prin intermediul misionarilor, al negustorilor sași și al tinerilor care au studiat în spațiul germanic);

- 1653 - adoptarea *Aprobatae Constitutiones* și recunoașterea existenței a patru religii recepte (oficiale) în Transilvania: catolicismul, luteranismul, calvinismul și unitarianismul (religia ortodoxă și-a menținut statutul de confesiune tolerată).

Pentru o mai bună înțelegere a subiectului studiat vizionați următoarele videoclipuri:

<https://www.youtube.com/watch?v=yaJks2Ssfmc>

<https://www.youtube.com/watch?v=aFp0ZRRkKdc>

BIBLIOGRAFIE:

1. Dumitrescu, Doru, Manea, Mihai, *Mic dicționar enciclopedic de termeni istorici*, Editura Meronia, București, 2008.
2. Barnea, Alexandru (coordonator), Manea, Vasile Aurel, Palade, Eugen, Teodorescu, Bogdan, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2007.
3. Petre, Zoe (coordonator), Căpiță, Carol, Stănescu, Ecaterina, Lung, Ecaterina, Livadă-Cadeschi, Ligia, Ciupală, Alin, Țurcanu, Florin, Vlad, Laurențiu, Andreescu, Sorin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2008.
4. Adăscăliței, Felicia, Lazăr, Liviu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corvin, Deva, 2007.
5. Băluțoiu, Valentin, Grecu, Maria, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007.
6. Scurtu, Ioan, Cristea, Niculae, Curculescu, Marian, Dincă, Constantin, Soare, Aurel Constantin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Economică Preuniversitară, București, 2008.
7. Dondorici, Florentina, Lica, Elena Emilia, Poamă, Emil, Ionescu, Vasile, Osanu, Octavian, Stoica, Relu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Gimnasium, București, 2008.
8. Stan, Magda, Vornicu, Cristian, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Niculescu ABC, București, 2015.
9. Bărbulescu, Mihai, Deletant, Dennis, Hitchins, Keith, Papacostea, Șerban, Teodor, Pompiliu, *Istoria României*, Editura Corint Educațional, București, 2014.
10. Giurescu, Constantin C., *Istoria Românilor*, Editura ALL, București, 2019.
11. Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2008.
12. Bulei, Ion, *O istorie ilustrată a românilor*, Editura Litera, București, 2018.
13. Djuvara, Neagu, *O scurtă istorie ilustrată a românilor*, Editura Humanitas, 2013.
14. Pop, Ioan-Aurel, *Scurtă istorie a românilor*, Editura Litera, București, 2019.
15. Pop, Ioan-Aurel, Bolovan, Ioan, *Istoria Transilvaniei*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2016.
16. Madgearu, Alexandru, *Expansiunea maghiară în Transilvania*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2019.